

# Kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessin mandaatti

## 1. Prosessin nimi ja kielet

Prosessin nimi on Kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessi.

Prosessilla on neljä kieltä: suomalainen viittomakieli, suomenruotsalainen viittomakieli, suomi ja ruotsi. Prosessissa huolehditaan kielellisestä yhdenvertaisuudesta eri tavoin. Prosessin asiakirjat käännetään ruotsiksi. Vaativan tason viittomakielen tulkkauksella varmistetaan yhdenvertainen osallistuminen prosessin kaikissa vaiheissa.

## 2. Tavoite ja toimeksianto

Totuus- ja sovintoprosessin tavoitteena on dokumentoida kuuroihin ja viittomakielisiin kohdistuneet oikeudenloukkaukset ja syrjintä. Suomen valtion ja viranomaisten toiminnan suoria ja epäsuoria vaikutuksia kuuroille ja viittomakielisille tarkastellaan sekä menneisyyden että nykypäivän osalta.

Dokumentoinnin perusteella muodostetaan kokonaiskuva tunnistetuista kuuroja ja viittomakielisiä syrjineistä ja edelleen syrjivistä yhteiskunnan rakenteista. Lisäksi ehdotetaan lyhyemmän ja pidemmän aikavälin muutoksia, joiden tavoitteena on parantaa kuurojen ja viittomakielisten yhteiskunnallista asemaa muun muassa asioissa, jotka koskevat kieltä, kulttuuria ja vuorovaikutusta julkishallinnon kanssa. Muutosten tavoitteena on myös varmistaa, ettei kuuroihin ja viittomakielisiin kohdistu vääryyksiä tulevaisuudessa.

Prosessin aikana pyritään lisäämään viittomakielisen kulttuurin ja viittomakielten tuntemusta sekä tietoisuutta tapahtuneista vääryyksistä niin viranomaisissa kuin suuren yleisönkin keskuudessa. Tietoisuuden lisääntyminen osaltaan vahvistaa viittomakielisten, kuurojen ja kuurosokeiden asemaa yhdenvertaisina kansalaisina ja toimijoina.

Prosessissa tehdään ehdotuksia, joilla luodaan pohjaa sovinnolle Suomen valtion ja yhteisöiden välillä. Valtio kantaa vastuun menneistä tapahtumista ja vahvistaa osaltaan kuurojen ja viittomakielisten oikeuksien toteutumista.

### **3. Prosessin toimijat ja resurssit**

Prosessilla on sihteeristö ja ohjausryhmä, minkä lisäksi sen myöhemmässä vaiheessa voidaan asettaa parlamentaarinen ryhmä varmistamaan aikanaan annettavien suositusten toteutumista.

Prosessin läpiviemisestä kantaa päävastuun erikseen palkattava sihteeristö. Sihteeristö on hallinnollisesti osa oikeusministeriötä, mutta on työssään itsenäinen ja riippumaton. Sihteeristön ja oikeusministeriön vastuut määritellään erillisessä yhteistyöpöytäkirjassa. Sihteeristöön valittavien tulee tuntea kuurojen ja viittomakielisten yhteisöä laajasti ja osata viittomakieliä. Sihteeristöllä on mahdollisuus perustaa tarvittaessa työryhmiä sekä tilata erillisselvityksiä tärkeäksi katsomistaan aiheista. Sihteeristöllä on myös vastuu loppuraportin koostamisesta. Sihteeristö luovuttaa prosessin loppuraportin valtioneuvostolle sekä kuurojen ja viittomakielisten yhteisöille 31.12.2027 mennessä.

Sihteeristön työtä suuntaa ja tukee prosessille nimitettävä ohjausryhmä. Ohjausryhmässä kuurojen ja viittomakielisten yhteisöä edustavat Kuurojen Liitto ry, Finlandssvenska teckenspråkiga rf, Suomen Kuurosokeat ry, Suomen kuurojen historiaseura ry – Finlands dövhistoriska sällskap rf, sekä Coda-yhdistys ry. Valtiota edustavat ministeriöiden nimeämät virkahenkilöt. Oikeusministeriö nimeää ohjausryhmälle puheenjohtajan, joka nauttii sekä kuurojen ja viittomakielisten yhteisöiden että valtion edustajien luottamusta. Ohjausryhmän toiminnalla pyritään takaamaan avoin ja luottamuksellinen yhteistyö valtion ja yhteisön välillä.

Psykososiaalinen tuki on keskeinen osa totuus- ja sovintoprosessia. Tukea tarjotaan, jotta kuurot ja viittomakieliset voivat osallistua prosessiin täysipainoisesti ja sitä järjestetään koko prosessin ajan. Tuesta vastaa erillinen, myöhemmin määriteltävä terveydenhuollon yksikkö. Tarjotun tuen lähtökohtana on omakielisyys ja kulttuurisensitiivisyys. Tukea tarjotaan sekä ammattilais- että vertaistukena. Tuen seurannan järjestämisestä vastaa oikeusministeriö.

Prosessissa noudatetaan sellaisia käytännön menettelyjä, joilla voidaan huolehtia kuurojen ja viittomakielisten luottamuksesta siihen, että heitä kuullaan kunnioittavasti ja että heidän yksityisyyttään kunnioitetaan.

Valtioneuvosto on varannut prosessin toteuttamiseen erillisen määrärahan (1,8 M euroa). Prosessin kestoksi on määritetty kaksi vuotta siitä, kun sihteeristö aloittaa työnsä.